

Reuniunea învățătorilor

Apare odată în lună.

Proprietar editor: Reuniunea învățătorilor români dela școalele popor. conf. ort. din protopopiatele arădane [—VII.	REDACTOR: IOSIF MOLDOVAN Inv. director-școlar.	Manuscrisurile și corespondența se va trimite redact. în Arad, Tököly-tér 8., iar abonamentele cassarului Iuliu Groșorean în Galsa-Világos.
--	---	---

Comitetul de redacție: Iuliu Groșorean, Dimitrie Popoviciu, Ioan Crișan, Iosif Stancu, Petru Vancu, Dimitrie Olariu, Dimitrie Bouriu, Teodor Churchean, Hersilia Cadariu, Nicolae Cristea, Petru Colțen, Dim. Micu, Pavel F. Dârlea, Tr. Givulescu și I. Borlea, învățători

Abonament: pentru Ungaria 5 coroane. — Străinătate 7 coroane.

„Amicului sincer“.

De un timp încoace, organul oficios al diecezei noastre, »Biserica și Școala«, dă multă atențiune lucrărilor noastre dascălești și în mai mulți numeri, parte în articoli de fond, parte în corpul foii, tractează aceste lucrări cu multă dragoste și multă bunăvoință.

Suntem mulțumitori On. Redacțiunii pentru această atențiune, pentru acest tratament și semn al dragostei ce ne păstrează!

În Nrul 24, dela 13/26 iunie a. c., ocupându-se iarăși de noi, organul oficios »Biserica și Școala«, publică un articol, sub titlul: »Pentru foaia »Reuniunea învățătorilor«, subscris de un »Amicul sincer«, în care ni-se aduc, nouă învățătorilor și organului nostru, niște învinuiri foarte grele și aspre.

Să ni-se ierte deci, dacă pentru acest motiv, de astădată nu putem consimți pe de-a întregul cu cele publicate sub acest titlu.

Pentru clarificarea mai deaproape a chestiei și pentru a dovedi cât de puțin motivate sunt învinuirile ce ni-se aduc, aflăm de bine a ne ocupa și noi mai pe larg cu aceasta afacere și a servi cu premise, din cari și pe baza cărora să se poată aduce o judecată mai reală asupra acestei chestii gingașe; și în considerarea împrejurărilor în cari trăim, de atâta însemnătate pentru noi și școala noastră românească. Pentrucă, dacă »Amicul sincer« ar cunoaște, în legătură cu chestia ce ne preocupă și alte lucruri, pe cari poate nu le cunoaște, sunt convins, ar fi ajuns la altă concluzie și astfel și pe noi ne-ar fi dispensat dela acest răspuns.

Iată între altele ce zice »Amicul sincer«, în organul oficios »Biserica și Școala«, despre noi și organul reuniunii noastre :

»Reuniunea învățătorilor« — înțelege organul — »s'a putut naște, numai după ce membrii corpului didactic au simțit trebuința generală de a-și împărtăși unii altora vederile din practica pedagogică, câștigate în urma experienței lor proprii, spre a se discuta și lămurii acelea. Numai discutarea și lămurirea acelor vederi a putut fi scopul acestui organ, căci orice alte lucruri și chestiuni doar mai cu ușor se puteau afla prin alte reviste, foi și broșuri. Să mai adăugăm la scopul arătat încă și alte chestiuni, cari privesc foarte de aproape viața dascălului nostru și astfel vom avea completat scopul, pentru care trăiește organul. Nu funcționează organul în direcția scopului arătat? — Atunci nu satisface trebuinței generale, în urma căreia și-a luat ființa«.

»Privind noi însă astăzi în fața acestei creațiuni, o stare nu prea splendidă, în ceea ce privește viața ei, vom putea celi de acolo. Nu prea progresează această creațiune. Ba putem zice cu drept, că în loc s'o vedem tot mai robustă și mai aptă pentru scopul în vederea căruia s'a creat, o vedem tot mai sarbădă și mai debilă, încât e teamă să nu sufere de vre-un morb incurabil, care mai curând sau mai târziu, să nu-i răpună viața«.

»Și cumcă poate fi motivată această temere, mai bine o dovedește numărul din urmă (luna maiu) al revistei. Ajungând acest număr în mâna ori cărui cunoscător de cauză, ușor se va putea convinge despre toate cele spuse«.

»O pagină din activitatea școlară a metropolitului baron de Șaguna«, »Boalele lipicioase«, o prelegere: »Nutremântul vitelor« și niște informațiuni, atâta-i tot cuprinsul acestui număr. În treacăt observ la prelegerea populară, că foarte nedumerit mă lasă — presupunând că acestei prelegeri i-s'a dat loc în revistă spre a servi de model — »masa de veselie« din prelegere, la care pe semne trebuie să »închinăm« și noi, dacă avem de gând să ținem prelegere populară«.

Ș'apoi întreabă cu glas adânc răsunător »Amicul sincer«: »unde sunt din acest număr lucrurile și chestiunile, ce într'adevăr trebuiesc tractate și discutate în vederea cărora s'a și adus la viață acest organ? Ori numărul cel mare de învățători, puși în fruntea revistei, ca și membrii în comitetul de redacție, toți să nu fie în măsură a tracta și discuta chestiuni de natura aceasta, încât revista să fie osândită să rămână sarbădă cu desăvârșire?« Și încheie cu îngrijorarea: »ar fi, negreșit, o pierdere considerabilă, ca aceasta apariție să și dispară așa curând«.

Cam aceste ar fi în extras părțile cele mai esențiale din articolul lui »Amicul sincer«!

Nu știm cine aste acest domn, care se subscrie »Amicul sincer«. Una însă o știm, și aceasta pare a se dovedi și despre acest domn, că și dânsul e dintre acei mulți, cărora le place pururea, să vadă paiul în ochii altora. Și ca atare, suindu-se sus, sus, se girează de un bun cunoscător al afacerilor — ba și bun prieten al dascălilor. Și apoi ținete și dă-i înainte, că asta nu-i bine, ba că ceea nu-i bine. Și așa mai departe, după cum e azi cam la modă, a critică, însă fără a și ajuta *faptice* în același timp. Căci, deși acest domn, ce ni-se recomandă: »Ami-

cul sincer«, zice, că vede multe rele la noi, se înțelege tot numai din depărtare, se ferește totuși a veni la noi, pentru a ne cunoaște și din apropiere. Apoi da, să ferește, căci noi nu suntem cei născuți și crescuți în porfiră și vison. Noi suntem, ca toată vieța noastră, sărăcuți. Și cu oamenii săraci — așa-i zisa — nu-i rentabil să cam stai de vorbă. *Avem însă o inimă caldă românească, care pururea a bătut și va bate pentru a neamului propășire.* Și aceasta dorim să o știe și »Amicul sincer« al nostru, când discută cu noi!

Ce poate ne lipsește în formă, nu ne lipsește în fond! Iar despre aceasta, cred, dascălul român a dat dovadă îndeajuns și până acum. Am dorit, ca să ni-se mai arate o clasă de oameni, cari între împrejurări atât de grele și atât de puțin priincioase, și pe lângă o retribuție atât de modestă și și aceasta de cele mai mulțori numai cu mare chin și vai primită, să fi muncit și să muncească atâta, ca și tocmai noi, învățătorii români! Dacă »Amicul sincer« al nostru ar fi ținut cont de toate aceste, cred, că deși nu dorește a ne cunoaște mai deaproape, dar la »temeri«, ca cele de natura, »că organul nostru ar suferi de un morb incurabil«, n'ar fi ajuns.

Cu anul acesta, organul nostru a intrat deja în anul al 7-lea. Va să zică de 7 ani de zile lucrăm, muncim și luptăm desinteresati și pe acest teren! Totdeauna însă *răzimați numai și numai pe forțele și puterile noastre.* Dela nime încă până astazi n'am primit nici un sprijin, nici un ajutor. Suntem chiar invidiați pentru îndrăsneala noastră. Și nu odată a trebuit să purtăm chiar lupte pentru a ne apăra acest steag, susținut și nutrit numai și numai de noi. Așa dar mai încet cu critica!

Avem atâta profesori, preoți, advocați, medici și atâta și atâta alți oameni cu carte și în bună stare, dar câți doamne, câți din aceștia sprijinesc modesta noastră lucrare, pornită din gândul cel mai bun și nobil?! Câți dintre aceștia scriu la organul nostru, pentru a-l face mai bun, dacă de fapt nu e destul de bun, nu impune destul de

mult? Căci, așa se vede, ce ese din capul dascălului nu impune, nu »poate« impune; se cere deci și aici »autorități«. Câți ne tind mâna de ajutor?! — Noi încă zicem și nu o negăm, ar putea fi și mai bun. Câți dintre aceștia au aflat de bine să încurajeze și promoveze munca noastră abonând organul nostru cel puțin? Măcar că tot abonamentul nu costă mai mult decât 5 cor., zi: *cinci coroane la an*. Nu că nu îl abonează decât numai un număr foarte restrâns dintre aceștia, dar și dintre aceia, cari l-au abonat ori i-l'am trimis noi, în speranța că vor pricepe și vor ști aprecia munca noastră pentru binele și ridicarea școlii și prin aceasta pentru binele și ridicarea bisericii și a neamului nostru, mulți nu și-au solvit abonamentul, așa, că a trebuit să cheltuim din ce am putut cruță sub alte titluri, pentru ai provoca de sute de ori, ca să-și solvească prețul abonamentului și în urmă totuși să le abscriem și sumele restante și să le sistăm și trimiterea organului.

Iată la ce se reduc învinuirile ce ni-se fac!

Societatea nu vrea, ori — poate — nu știe să aprecieze îndeajuns munca noastră sinceră și desinteresată. Pe motivul, că Dumnezeu te-a lăsat să fii dascăl, ești luat încă și astăzi numai decât peste picior. Onoare puținelor excepțiuni!

Vei zice poate, dle și »Amicul sincer« al nostru, că dacă voim să fim considerați de societate, să ne dovedim demni de aceea considerație! Așa? D'apoi cum te vei dovedi, când d'acapo ți-se deneagă ori ce sprijin ori ce ajutor?

Nu numai atât! Dar unii caută a se pune chiar curmeziș, împiedecându-te în lucrare, în loc ca să te ajute.

Dzeu a putut face din nimica toate, noi, oameni fiind, nu putem face nimic din nimica!

Să vedem câți abonați avem noi de toți la organ? Avem azi 268; dintre cari 240 sunt învățatori, membrii ai reuniunii, restul sunt alți oameni și schimb cu alte organe de specialitate.

Iată deci cum suntem noi sprijiniți de societatea mare, ș'apoi poftim progres. Să poate pe lângă așa sprijin să dai înainte, să produci mai mult decât ce *poți* produce în astfel de împrejurări? Căci cu abon. dela atâția, abia să acopăr cele mai arzătoare cheltuieli.

Și Doamne, câte lucruri bune nu se îngrop la noi tot numai în lipsă de sprijin!

Să nu se uite apoi nici aceea, că atât redactorul organului nostru, precum și toți ceilalți membrii din comitetul de redacție sunt toți atâția învățători în *activitate*, cari pentru a putea răspunde într'adevăr grelei lor chemări, pe lângă că, zi de zi, au să muncească dimineata dela 8 - 12 și după amiazi dela 2—5, trebuie să mai facă și din noapte zi, dacă e, ca să-și poată împlini datorița cum se cade și cum cer împrejurările grele în care trăiesc. Vasăzică tot oameni cu puțin, foarte puțin timp liber. Și cu toate aceste, să ni-se arate în Ungaria, la noi, românii, un organ de asemenea natură mai de valoare și mai bine redactat decât al nostru? Să se caute numerii dela început, până astăzi, nu numai un număr oare-carele, d. e. *cel din luna maiu de estimp*, care, deși — poate — nu mulțumește pe deplin gustul »Amicului sincer« al nostru, cuprinde totuși lucruri bune și povețe folositoare, și se va vedea, că în cadrul putinței și a împrejurărilor, n'a fost chestie pedagogică și de cuprinsul celor cerute de »Amicul sincer« al nostru, cu care să nu se fi ocupat acest modest organ. Chiar și numărul de față, în parte, e o dovadă despre aceasta.

Adevărat, la înălțimi mari n'am ajuns, dar și aceea este adevărat, că răzimați numai și numai pe puterile noastre proprii, tot s'a făcut și se face, ce se poate și s'a putut.

Și dacă școlile noastre din dieceza Aradului au ajuns unde sunt astăzi, apoi nu greșim, dacă cutezăm a afirma, că o bună parte din aceasta este a se atribui și acestui modest organ al nostru.

Să ni-se tindă dle »Amicul sincer« al nostru, din partea tuturor celor chemați ajutorul posibil numai și vă asigurăm, că motiv de plângeri, dacă sunt astăzi, pe viitor nu veți mai avea.

Ce privește »nedumerirea« »Amicului sincer« al nostru, privitor la seria prelegerilor populare, ce am început a-le publica în organ, ca model pentru învățatori, ne permitem a-l rugă, ca să nu fie tare »nedumerit«, pentru că acele prelegeri noi le publicăm după o carte compusă de marele poet al nostru: *Gheorghe Coșbuc*, la însărcinarea înaltului ministru de culte al României, pe baza celor mai bune prelegeri de aceasta natură, lucrute de cei mai distinși dascăli și frați ai noștri de acolo. Și dacă cu toate aceste, »Amicului sincer« al nostru nici lucrări de asemenea natură nu-i impun, răspundem la aceasta scurt: *mai bune n'avem.*

După toate aceste, dle și »Amicul sincer« al nostru, cred, că luând și On. DTa în bună cumpănire toate cele spuse până aci, vei ajunge la convingerea, că întru adevăr mai mult, între astfel de împrejurări, nu se poate.

În fine declarăm, că primim bucuros și cu mulțumită sfaturi binevoitoare, dar una ne rugăm, ca în necunoștință de cauză, să nu fim luați prea peste picior.

Dimitrie Popoviciu,

învățător rom. ort.

Un răspuns.

S'a înstăpănit ideia greșită, că progresul școlar e proporționat cu cantitatea materialului de propus. E greșită, pentru că nu mulțimea, ci aprofundarea celor învățate are mențiunea, de a cultivă mintea omului. Și numai perzându-se din vedere acest proces psihic, s'a pretins și se

prelinde dela școală, să facă mai mult, decât îi permit puterile ei.

Ne minunăm adeseori, cum de trecutul ni-a dat atâți savanți renumiți, fără ca ei să fi avut pregătirile celor de acum. Zic, ne minunăm, deși lucrul apare foarte natural și ușor de explicat. Aceia au examinat și aprofundat natura, scrutinând adevărul; noi, cei de acum, nu cercelând și examinând voim să ajungem la lumina adevărului; ci căutăm simplaminte, a afla adevărul din cărți, pe calea cetitului. Primii fac puțin în formă, dar mult în esență; iar cei de acum mult în formă și puțin în esență.

Tot omul de școală e convins pe deplin, că școala de azi e îngreunată peste puterile ei. O știu aceasta chiar și aceia, cari însărcinează școala cu acest material, ce nu se poate consuma. Decât, că însărcinarea aceasta e la modă și moda afurisită nu ne lasă, să ne punem pe punctul de vedere al raționării. De aici potignirea școlii.

Și dacă ținem seamă de aceasta modă, nu ne va surprinde de loc reflexiunile colegului, I. Crișan, ce mi-le face în cauza propunerii limbii materne în școlile populare. Nu, pentru că și d-sa e condus de gândul — în punctul acesta — că multul face *mult*, fără de care nu poate fi vorba de întreg. E drept, că recunoaște slabul progres din cauza *multului*, pentru aceea nu se poate lăpăda de acest mult, căci — zicala dsale — fără a cunoaște părțile principale ale unei zicere, însemnează, a zidi o casă pe năsip.

Nu știu, încât colegul, I. Crișan, m'a înțeles, că din reflexiunile dsale nu se poate constata lămurit. Și nu, pentru că face și deducții nebazate.

La vremea sa am spus destul de lămurit, că, ținând cont de vastitatea materialului de învățământ, e bine, dacă se omite tractarea numirii părților de zicere, fără să se altereze scopul, ce-l urmărește gramatica în școala populară. Și dsa, în loc să dovediască imposibilul, îmi aruncă cât colo, că în acest caz n'am drept, a mă folosi de expresiunea »zicere«! Că cu ce drept și pe ce bază îmi

deneagă acest drept, eu unul nu înțeleg. Că doară nu e întăbulat acest drept de folosință numai în favorul, celor ce predau în școală și părțile zicerii? Ei, bine, dar în acest caz întăbularea s'a făcut în mod ilegal. Și e ilegal, pentrucă ființa zicerii o dau însași cuvintele. Căci fiecare zicere stă din cuvinte, cari cuvinte, după poziția lor, se numesc și părți de zicere. Va să zică : zicere, fără cuvinte, nu poate există. Și dacă cuvintele sunt părțile ei constitutive, pe ce bază se deneagă dreptul, că atunci, când e vorba despre cuvinte, ca părți constitutive ale zicerii, să ne fie oprită folosința expresiunii de »zicere« ? E vre-un Ș. în privința aceasta ?

Dar să lăsăm la o parte aceste obiecțiuni, ce poate dau naștere la animozități și să vedem, ce mai zice dl coleg, I. Crișan ? Dsa zice, că definierea scopului gramatical o am făcut greșit. Să poate, că are drept, dar să poate că nu are. Definițiile au soarta *răsturnărilor*. De aceea nu mă voiu certă cu dl coleg, I. Crișan, pe tema definițiilor. Țin însă să accentuez, că prin exemplele aduse de dsa întru sprijinirea *definiții* dsale, nu mi-a dovedit întru nimic, că definiția dsale ar fi superioară celei facute de mine. Și nu mai ales, pentrucă dsa va ști de sigur, că orice tema, despre care se tractează în școală, ba chiar și numirile, ce obvin acolo, le scriem pe tabla școlii. Și pentruce ? Pentrucă experiența a dovedit, ca apercipiarea corectă a cuvintelor se face mai cu ușurință prin ajutorul scrierii. Elevul, care nu e prezent la școală, când se prelege despre silabă și vocală, ca să vadă scris pe tablă numirea lor, în loc de silabă vor zice *slabă* ; și în loc de vocală *bocală*, deși a auzit de nenumărate ori numirea lor pe calea înțonării.

Bănățanul cu *carte* zice »doisprezeșe«, când vorbește ; iar când scrie, scrie corect. Și dacă știe scrie corect, de sigur, că va ști vorbi și corect, dacă voiește. Pe bază înțonării numai, ar merge cu mult mai anevoie. Căci, tot pe baza înțonării, cum vom face cunoscut elevului scrierea verbului *fugiă* cu *i* și *mergea* cu *e* etc. etc. ?

E știut de toți, câți se ocupă cu afaceri școlare, că există un curent destul de puternic, care pretinde scoaterea gramaticii din școala populară. Apare deci curioasă întrebarea colegului I. Crișan, că de unde am scos eu mărturisirea, că unii cred posibilă scrierea corectă pe baza simțului limbistic? Lasă, că eu am mai adus la vremea sa: »și întrebuițarea punctuațiilor în scriere«. Acesta e scopul și intențiunile noului curent. Că acest curent există, rămâne, că dl coleg, I. Crișan, să se informeze din scrierile de natura aceasta.

»Substantivul nu se poate face cunoscut elevilor, fără a cunoaște mai întâiu subiectul«. Aceasta e o afirmare foarte riscată. Că substantivul se poate predă, e curat, ca lumina soarelui. Asupra acesteia nu mai încapă nici o discuțiune. Tot numai despicarea părului în patru e, când colegul, I. Crișan, își face observări la definierea substantivului.

Dar să vedem mai departe.

La întrebuițarea virgului în scriere îmi obsearvă, că eu staveresc trei reguli, în loc de una, dupăcum se poate face aceasta atunci, când fac cunoscut elevilor nu părțile vorbirii, ci părțile zicerii. E drept, că se învață două reguli și nu trei, dar e lucru atât de simplu și ușor de înțeles, că însușirea acestei reguli e atât de ușoară, pe lângă învățarea părților de zicere, încât apare o simplă jucărie în fața acelorora. Și apoi așa cred, că nu e rațional, pentru reducerea unei reguli simple, să îngreunăm mintea elevilor cu lucruri greu de înțeles și fără vre-un folos mai mare. Căci ce rost au învățarea părților de zicere în școala populară? Să nu creadă dl coleg, I. Crișan, că ele dau ființa zicerii, dupăcum afirmă dsa. Nu, pentrucă nici ele singure nu-și au ființa lor proprie, ci sunt numai părți de vorbire, supranumite subiect, predicat etc., dupăcum își au rolul, ca părți ale zicerii.

Apoi continuă: »Nici ceice țin la gramatizare, nu admit tractarea zicerilor principale și secundare cu subiective, predicative etc., ci aceea, ce necondiționat se impune, pentrucă conștiința de limbă să nu apuce pe căi laterale, când ea, biata, va fi tractată și mai mașter din ce e«.

»Astfel s'ar recere cunoașterea părților principali ale zicerii (subiect, predicat), eventual, obiect (drept, nedrept), atribut și determinațiune circumstanțială (timp, loc, mod, cauză) și s'a isprăvit«.

Mărturisesc sincer, că eu nu sunt încurcat cu scopul, ce-l urmărește colegul, I. Crișan, prin învățarea părților de zicere. La început credeam, că folosirea corectă a punctuațiilor în scriere intenționează prin învățarea lor. Cel puțin așa reese din observarea, ce mi-o face la staverirea regulilor în acest merit. Din cele înșirate însă aci, mă face a dubită în presupunerea mea. Cel puțin cuvântul »*eventual*« al colegului I. Crișan, mă determină la aceasta. Că dacă, afară de subiect și predicat, celelalte părți de ziceri se vor învăța numai »*eventual*«, atunci am sfeclit cu regula întrebuintării virgului în scriere. Că băieții să învele topica, nici vorbă nu poate fi! Doară ei înțeleg topica mai bine, ca ceice își îmbogățesc magazinul cunoștințelor mai mult prin cultură străină. Ei și-o însușesc aceasta încă dela peptul mării lor. Prin urmare n'au lipsă de învățarea topicii. Au lipsă numai de scriere corectă și de a ști, unde să folosească punctuațiunile în scriere. Iar după receptul dlui coleg, I. Crișan, nu cred, să ajungem la vre-un rezultat. Elevii vor ști scrie numai »*eventual*« și nicidecum cu siguranță, pentrucă lucrarea nu e completă, din care să reiese aceasta siguranță.

De asemenea ciuntată e scrierea și din motivul, că colegul, I. Crișan, nu cere învățarea zicerilor compuse (principale și secundare). Prea bine, dar în acest caz, cum vor ști elevii întrebuintă coma punctată (;) în scriere? Dar folosirea virgului între ziceri? Va să zică, dsa cere învățarea părților de zicere, a căror învățare nu se impune; și omite, ce nu e de omis.

Și iarăși: »Nici dl g-n nu va putea argumenta, că d. e. tractarea predicatului va fi mai anevoioasă, decât a verbului; sau că cunoașterea acestuia e mai de folos, decât a celuiialalt?«

Că verbul se poate învăța cu mai mare ușurință ca predicatul, iarăș e prea adevărat! Verbul, arătând o lucrare, ce se poate intui, apercipiarea e cu mult mai ușoară, ca a predicatului, care vorbește despre un ce, ce deasemenea e abstract. Apercipiarea atunci se îngreunează și prin confundarea lui cu părțile de vorbire, din care a făcut predicatul. Și nu arareori obvine cazul, că elevii își formează o idee greșită despre predicat, care, ca rezultat, timpește, în loc să ageriască mintea. Iar în ce privește folosul cunoașterii verbului, observ numai atât: nici eu, dar nici colegul, I. Crișan, n'am ști scrie corect, dacă n'am cunoaște flexiunea verbului. Prin urmare, învățarea și cunoașterea verbului, precum și acelorlalte părți de vorbire, își au rostul lor și ca atare învățarea lor se impune.

g-n

Puterea educativă a școlii.

— O ultimă reflexiune. —

„Alte guri, aceeaș gamă“.

M. Eminescu.

Pe semne *pesimismul* — această cangrenă a veacului — ia dimensiuni tot mai mari. Capete celebre și genii — multe au gustat din această buruiiană toxică și nu arareori pe nedrept, deoarece, abstrăgând dela cazul, că mizericordia societății față de ei nu a avut coeficient... harfa li-a sunat mai totdeauna în pustie! Un astfel de pesimism îl mai înțelegem, dar nu înțelegem pesimismul ce respiră din articolul publicat de dl »g—n« sub titlul indicat aici. Pesimismul d-sale nu e adevărat, e prin urmare *pseudo-pesimism*.

La aceasta concluziune ne îndreptățesc două premise: pe lângă tot respectul ce-l avem pentru dl »g—n«, dar nu-l putem înșiră în vederea elucubrațiunilor d-sale pe

lângă indivizii sus atinși și a doua, nici societatea, dar nici școala nu au ajuns în halul în care cu atâta desinvoltură le prezentează.

Ad rem !

»Exemplele din viață ne arată din belsug, că omul e mai înclinat spre rău ca spre bine. Căci nu vom găsi un om, care să deie mai bucuros decât să ieie. Și dacă de fapt există și astfel de corbi albi, atunci aceștia sunt excepții dela regulă. Tot omul e stăpânit de egoism. Unul în măsură mai mare, altul în măsură mai mică«.

Acesta e motivul principal al dlui »g—n«, din cauza căruia persistă pe lângă educația de sus în jos și tot de aici mănecând, puterea educativă a școlii o consideră de foarte problematică... ca să nu mă exprim altcum !

Inclinarea omului spre rău cum și egoismul, cu partea lor slabă, au fost comentate și lămurite atât de subscrisul, cât și de dl Pavel F. Dârlea, în numerii precedenți, cu care prilej s'a atins cu hotărîre și aceea parte a monedei : partea bună, ce conține în sine și embrionul de bine: embrionul din care se revarsă salutea publică.

De acest embrion, partea bună, ce rezidă în chiar defectele sau cusururile omenești, dl »g—n« nu face pomenire nici măcar cu un cuvânt.

Lucrul se explică de sine !

Altcum nu-și poate susține tesa, cu educația de sus în jos.

Ca să nu mai batem apă în piuă, să lăsăm aceste lamentații și să ne apucăm de altele mai nouă, proaspete, din cari doară vom mai putea prinde ceva pentru deplina lămurire a chestiei ce ne preocupă.

Dl »g—n« pornind tot din cazuri sporadice și cari, ca generalități, nu pot lovi în codul penal, trece dela un extrem la celalalt, adică nu numai că elevii, ca oameni au înclinare spre rău și-s dominați de egoism, — societatea e coruptă și imbibată cu tot felul de însușiri puțin nobile, dar chiar și »magistrul« — învățătorul nu e și

nici poate fi la locul său, deoarece și dânsul e supus orbiș tentațiunilor externe ale societății cu apucături rele.

Acum suntem în curat! Toate păturile, toți factorii de jos în sus sunt inficiați de germenul corupției și al tentațiunilor și așa stând lucrul, pe aceștia nu putem clădi, nici nădăjdul nimic! —

Nu înțeleg ce tentațiuni grozave pot fi acelea, ca pe învățător — în ultima consecință — să-l facă incapabil de misiunea sa?!

Dacă acestea curse, să zicem așa, se petrec în mod secret: de tot tainic... în umbra legilor — fie sigur dl »g—n« — ele vor exista și atunci, când educația s'ar începe de sus în jos, fiindcă oamenii — ori cari ar fi ei — ar fi tot identici cu curentul, iar acel astru luminos, idealul întrupat al românilor, mai bine de 400 ani s'a stins pe câmpia Turzii, iar altul cu greu se va ivi pe firmamentul românismului...

Ademeniri și tentațiuni, s'o spunem mai pe șleau, când nu au fost și când nu vor fi?? Totdeauna!

Atari porniri malițioase și diabolice, nu vor fi stărpite din firea omenirii, nici prin sistemul nou de educațiune recomandat de dl »g—n«.

Știm bine, ce regim riguros și disciplină a introdus fiul lui Vlad Dracul: Vlad Țepeș în principatul Munteniei, dar atât sfârșitul lui, cât și stările rămase în urma sa, au devenit destul de tragice și dezolate, măcar aici, cum susține dl »g—n«, »educația« a mers de sus în jos, și Vlad Țepeș prin rigiditatea sa a intenționat paralizarea răului din sânul societății!

Și aceasta împrejurare e mai mult ca argument, că moralizarea indivizilor se face nu cu aplicarea puterii brute, ci prin rațiune, luminarea cum se cuvine — a inimei și a minții, ale cărei prime raze — cum am mai spus — licăresc nu între păreții umei și întunecoși ai institutelor de corecțiune de tot felul, ci între păreții modești ai școalei.

Tot educație de sus în jos a probat să facă și marele orator și instigator francez — M. Robespierre, care sta-

bilind regimul teroarei, cu scop de a corege mediul corupt, sfâșitul a fost repunerea capului lui și a sistemului.

Nu e la loc, die »g—n«, educația de sus în jos, nici chiar atunci, când aceasta se face în numele sfânt al religiunii.

Argument ?

Incviziția spaniolă, arma groaznică a iezuitismului, a înăbușit orice libertate a gândirii și politică, a șpaniolilor.

Astea și altele dovedesc, că răul nu se poate sufoca sau înăbuși cu puterea brută, ci ciselă și corege pe căi netede și cu mijloace pozitive.

Cu adevărat, o astfel de educație : de sus în jos, e o educație din »văzduh«, dar din un văzduh cam inficiat și al cărei timbru specific e influințarea în mod brut și samovolnicia.

Sau cu alte cuvinte : după educația de sus în jos, se adeverește mai eclatant și mai tare decât în orice adevărul : »Orice acțiune, produce reacțiune«.

Că școala face mult pentru nobilitarea și fericirea popoarelor, o simte și înțelege fiecare bărbat cu puțină știință de carte, numai dl »g—n« îi deneagă acest merit, — indirect însă, fără să voiască, ni-o dovedește aceasta și dl »g—n«, când spune : »In comuna în care antistia comunală e la locul său — faptele imorale sunt în proporție cu mult mai puține, ca în comuna cu antistie mai puțin conștiențioasă«.

Oare un atare curent sănătos, cine și ce l-a infiltrat în capul acelor conducători, școala cea ignorată, sau educația de sus în jos ?

Negreșit — școala ! deoarece educația de sus în jos numai acum se discută !

Asemenea cazuri nu sunt — de sigur — numai unul, ci mai multe...

Acăstea poate face școala și va face și mai multe, dacă oamenii vor crede în puterea ei și nu o vor lua numai ca pe Cenușotca din poveste.

Dacă însă dl »g—n« vorbește de tot serios și e atât de pătruns de regenerătorul principiu al educației de sus în jos, nu ne rămâne alta de făcut, decât mâne dimineată toți să ne dăm dimisia din posturile de dascăli și să ne facem — prinzând cnutul în mână — panduri, birae ori jandarmi, mai adăugând, dacă vom și corespunde!?

Consumatum est!

Bujecanu.

Inființarea principatelor române

precum și întâmplările cele mai însemnate din aceste două țări până astăzi.

(Prelegere practică din Istorie).

I. Pregătirea: În care țară trăim și locuim azi? Care a fost cel dintâi rege al Ungariei? Ce a făcut Stefan cel Sfânt pentru poporul maghiar? După care lege a încreștinat Stefan cel Sfânt pe maghiarii? Dar noi, românii, de care lege ne ținem? În care parte a țării noastre se află Făgărașul? Unde se află Maramurașul? Cari munți încunjură țara noastră Ungaria în partea nord-estică și sud-estică? Ce țară se află dela noi spre sud-vest? Care e capitala Italiei? Unde e Roma? Ce țară se află dela noi spre sud-est? În câte părți eră împărțită România în vremea veche? Care a fost Muntenia? Care a fost Moldova? Unde e Dobrogea? Dar Basarabia? Ce râu curge prin partea sudică a României? Unde se varsă Dunărea? Dela România peste Dunăre spre sud, ce țară se află? Care e Bulgaria? Grijiiți prunci! Astăzi vom învăța: Inființarea Munteniei și a Moldovei precum și întâmplările cele mai însemnate din aceste două țări până astăzi:

II. Predarea. 1) **Expunerea faptelor:** După ce maghiarii au trecut la biserica apaceană, sub regele Stefan

cel Sfânt, Papii dela Roma și-au dat toată truda și ostenala, pentruca să aducă și pe români pe partea lor. Românii însă n'au voit ca să-i asculte, ci au rămas și mai departe credincioși religiunii lor strămoșești. Din cauza aceasta ei au avut să îndure multe năcazuri pentru credința lor. Intre astfel de împrejurări apoi, românii pentruca să poată fi mai scutiți, s'au retras de pe șesuri tot mai tare la munți și s'au așezat mai ales prin părțile: *Făgărașului* și ale *Maramurășului*, dar cu toate aceste însă nici acum n'au avut pace. Atunci o parte dintre români au trecut Carpații și s'au așezat prin văile cele întinse și mănoase, cari se întindeau spre sud și ost, către Dunăre și Marea neagră și cari erau și cam goale de locuitori din cauza năvălirilor popoarelor barbare. Trecerea românilor din Ungaria peste Carpați s'a întâmplat în două rânduri și anume: la anul 1290 și pe la anul 1350. La anul 1290 s'a înființat *Muntenia*, iar pe la anul 1350 s'a înființat *Moldova*.

Muntenia s'a înființat astfel: la anul 1290, *Radu Negru*, numit și *Tugomir Basarab*, au trecut din *Făgăraș*, împreună cu mai mulți români, munții Carpați spre sud și s'a așezat la *Câmpulung* și astfel a întemeiat principatul *Muntenia*. Capitala *Munteniei* fost la început: *Câmpulung*, *Târgoviște*, *Curtea de Argeș* și mai târziu *Bucureștii*. După moartea lui *Radu Negru* a urmat pe tronul *Munteniei* mai mulți domnitori însemnați și anume: *Mircea cel bătrân*, *Alexandru Băsarab* și *Mihail Viteazul*.

Moldova s'a înființat astfel: pe la anul 1350 *Dragoș*, a trecut din *Maramurăș*, împreună cu mai mulți români, Carpații spre ost și s'au așezat prin văile cele întinse și mănoase de acolo. Nu mult după aceasta apoi, au trecut Carpații din *Maramurăș* spre ost și alți români, sub conducerea lui *Bogdan* și ocupând dela urmașii lui *Dragoș* locurile cuprinse de el, a întemeiat principatul *Moldova*. Capitala *Moldovei* a fost la început *Suceava*, iar mai târziu *Iasi*. După moartea lui *Dragoș* și *Bogdan* a urmat pe

tronul Moldovei mai mulți domnitori însemnați și anume: *Alexandru cel bun* și *Stefan cel mare*.

Până la anul 1859 Muntenia și Moldova au fost despărțite deolaltă. Fiecare din ele își aveau domnitorul și guvernul său propriu. La anul 1859 însă, Muntenia și Moldova s'au împreunat, sub domnitorul: *Ioan Alexandru Cuza*, într'un singur stat constituțional, sub numirea de: *România*, însă tributară turcilor. Capitala României de aci înainte e *București*. La anul 1866, domnitorul, Ioan Alexandru Cuza, a fost detronat și în locul lui s'a suit pe tronul României: principele, Carol I, din familia Hohenzolern și care domnește și astăzi cu multă înțelepciune, sub numirea de: Regele Carol I. După războiul româno-ruso-turc apoi, care s'a întâmplat la *Plevna*, la anul 1878, România și-a câștigat independența și provincia de peste Dunăre: *Dobrogea*, dar i-s'a luat de ruși: *Basarabia*. La anul 1882, România a mai câștigat și titlul de *regat* și de atunci înaintează cu pași repezi și îmbucurători spre cultură și progres, spre bucuria și mândria tuturor românilor.

Aprofundare prin întrebări și apoi reproducere liberă.

2. Sistemizarea: Despre ce v'am vorbit eu acum? Cum erau tractați românii? Pentru ce? Supusu-s'au strămoșii noștri acestor tratamente? Ce au făcut ei mai bine? Așadar cine este Radu Negru, Dragoș și Bogdan? Ce au făcut ei? Cum au fost aceste două țări la început? Până când a fost aceste două țări despărțite deolaltă? Atunci ce au făcut? Vedeți copii, asta o putem zice așa:

Radu Negru este întemeietorul Munteniei; Dragoș și Bogdan întemeietorii Moldovei și anume: Dragoș este începătorul, iar Bogdan este îndeplinitorul. Sub domnitorul: Ioan Alexandru Cuza apoi amândouă aceste țări s'au împreunat într'un singur stat constituțional, sub numirea de România, iar sub principele Carol I, i-s'a mai adaus și Dobrogea, dar i-s'a luat de către ruși Basarabia.

III. Aplicarea: Ce au făcut Radu Negru, Dragoș și Bogdan? De aceia cum se cheamă ei? Cari oameni se

mai chiamă întemeietori sau înființatori? Cum se chiamă oamenii, cari au făcut școala? Dar satul nostru?

Vedeți copiii! *Oamenii aceia, cari au făcut ceva dela început se numesc întemeietori sau înființatori.*

Pentruce e de lipsă să știm noi toate acestea? E bine să știm noi trecutul nostru? Dar al altor popoare? Pentruce?

Dimitrie Popoviciu,
învățător rom. ort.

Prigonirea unui învățător.

Pentru orientare, publicăm aici, după »Foaia Școlastică« din Blaj, următorul articol caracteristic :

»Inregistrăm un caz foarte trist din viața învățătorilor români, care e cu atât mai trist, că s'a putut petrece chiar în veacul al XX-lea, supranumit veacul luminii.

Nu bucuos dăm loc unui astfel de episod tragic în coloanele revistei noastre.

Dar fiindcă, în cazul acesta, stăm în fața unei stări morbide a vieții noastre culturale, din această țară, suntem nevoiți s'o facem.

Și suntem datori să ne oprim asupra lucrului cu atât mai vârtos, că în cazul de față, e vorba de onoarea terfelită a unui dascăl român cinstit, care timp de 18 ani, de când se află în slujba sa de propagator al luminii în poporul nostru, n'e greșit nimănui, și cu atât mai puțin putea să săvârșească lucruri de cari a fost acuzat, și pentru cari i-a venit toată scârba, injuria și prigonirea.

Omul trudit și fără noroc, despre care glăsuiesc aceste șire, este *Porfiriu Pop*, învățătorul nostru din Magyar-Bénye—Bia, care, pe cum s'a dovedit, a fost fără vină tras în noroiu.

Despre acest om năcăjit, pașnic și căutător de slujba sa, nu demult răuvoitorii săi, desbrăcați de orice simț

de umanitate, au bucinat în lume, că ar fi bătut un copil în școală, încâl i-a rupt spinarea, și în urma acestei leziuni a și murit băiatul. Va să zică, a fost prezentat înaintea lumii ca un om sălbatic, care nu-și are locul în școală, ci în temnițele cu criminalii. Și vestea s'a răspândit, ca fulgerul, în toate părțile.

Lucrul însă, precum ni-a descoperit învățătorul nenorocit din chestiune, s'a întâmplat cu totul altfel.

Și anume, iată cum :

Tatăl susnumitului copil este un neorustic, sau țigan, care prin urmare nu știe, ce înseamnă a face pe cineva de rușine, iar femeia lui o băieșită, originară din Mike-szásza—Micăsasa. Până în anii din urmă nici au fost puși la repartițiile școlii, și prin urmare nici copiii lor n'au frecventat școala.

Dar în anii din urmă, mărindu-se salarul învățătoresc, la repartiție a fost luat și țiganul cu pricina și astfel și-a trimis și el copiii la școală.

În anul acesta a avut doi copii de școală, pe cari i-a trimis la carte vre-o 10—12 zile.

În a 9-a sau a 10-a zi de școală, unul din acești copii de țigan, înjurând pe învățător înaintea altor elevi, după venirea sa la școală, învățătorul l-a luat la întrebare, că pentru ce l-a înjurat ? Țiganul n'a negat, iar învățătorul i-a dat cu o nueluță una în palmă, și l-a dimis la loc, precum au fasonat la protocol cei mai mari cinci elevi din școală. Fără măcar să plângă țiganul s'a dus la loc și s'a jucat în pauză cu ceilalți, și după școală s'a dus voios acasă.

Dar la câteva zile, băiatul, care și înainte eră tot suferind, a devenit bolnav, și punct la 3 săptămâni, dela data când a căpătat una în palmă, a murit.

Acum țiganca instigată se cântă, că vai de ea și de ea, că copilul ei ar fi murit nu știu ce și nu știu cum ; ba că mi-l-au bătut în școală, și căută să adeverească aceasta cu cel de al doilea copil al ei, și cu un altul străin, de 7 ani,

pe care l-a ademenit cu bomboane și care mai târziu însuși a descoperit faptul la protocol.

Făcându-se vorbă cu ciorăitele țigăncei în jurul mortului, și fiind din întâmplare protopretorele în sat la notarul, auzi și dânsul aceasta, și telegrafă numai decât după comisie, ca să se constate adevărul.

Și bine a fost așa!

De aici înainte lucrul s'a transpus la procuratură.

Dar procurorul regesc pe învățătorul nostru l-a declarat *nevinovat*, pe cum apare din deciziunea oficioasă de dto 20 februarie, Nr. 1206—1910, în care *se constată pe baza raportului medical oficios, că băiatul din cestiune a murit în aprindere de pelița creerilor, provenită fără nici o cauză de violare externă, și astfel nesubversând nici o legătură causală între moartea băiatului, care a fost naturală și între fapta atribuită învățătorului nostru, procuratura a trebuit să sisteze orice urmărire criminală în contra susnumitului învățător.*

Cazul de față e caracteristic din multe puncte de vedere.

Pot scoate de aci multă învățătură credincioșii noștri în general, cari dintr'o mică neînțelegere, ceartă, sau ură cu învățătorul, pot să aducă rușine și pagube nespuse asupra școlii lor.

Pot să învețe învățătorii noștri, pentru cari e, în adevăr o mare rușine, că și azi se mai află între ei persoane, cari din diferite motive personale, sunt în stare să clevească chiar și pe colegul lor, mai vrednic decât ei înșiși, și nu pricep, că aceeași defăimare, azi, mâne, are să troienească asupra lor cu o îndoită răsbunare, pentru scăderi, poate pentru păcate, cari nu odată vor fi mai mari, decât acele ale părinților.

Și pot să se cumintească mulți chiar și dintre preoții noștrii, și mai ales aceia, cari poartă vina de a fi înșiși provocătorii neînțelegerii dintre popor și învățător.

Unui învățător român astăzi i-se cere foarte mult; i-se impun sarcini de lege, de societate.

Afară de orele de școală i-se cere să fie totul.

El trebuie să fie avocatul; să sfătuiască partidele, care-i cer părerea; are să fie doctor și economist, și în general, are să fie ori ce, numai să mulțumească societatea în care trăiește.

Cu un cuvânt, învățătorul nostru trebuie să fie o persoană desinteresată, și dacă i-se cere un sacrificiu, chiar uitarea de sine și de familie, el totdeauna trebuie să împlinească tot ce se pretinde dela el; nu odată, învățătorul e dator să execute lucruri, cari de multeori trec de-a dreptul peste puterile lui.

Și cu toate acestea, nici când, sau foarte rar, i-se dă acestui învățător cinstea cuvenită.

Învățătorul nostru se folosește totdeauna, pentru toate trebile, dar mai târziu, aceiași, cari l-au întrebuițat de instrument folositor, nu vor să-l mai cunoască.

Învățătorul nostru este instrumentul, pe care cu nici un prilej solemn nu vor să-l bage în samă factorii conducători, ca și când ar vrea să simtă că acest om muncit, este un ce foarte neînsemnat.

Dar nu ajunge, că nu ni-se cinstește dascălul, ci unde numai se poate, vin cu toții să-l ponegrească și să-l lovească, chiar în cinste, în caracter.

Și nu numai părinții, dar de multeori chiar și *colegii săi și preoții*, cari ar trebui să aibă altă meciere, aruncă în el cu piatră.

Destul de trist că la noi, e cu putință așa ceva!

În cazul nostru însă ne bucurăm, că a biruit dreptatea, și n'a pierit un dascăl vrednic, cum au pățit-o mulți alții.

Prelegeri populare.

Îmbunătățirea rasei vitelor de *St. Popescu*, inv.

Acum a venit rândul să ne găsim iarăși aci și să vedem rodul muncii noastre; iar apoi să vă mai vorbim despre ce trebuie să mai facem pentru îmbunătățirea traiului nostru. În coferința trecută v'am vorbit despre *nutrețul vitelor*, azi am să vă dau alte sfaturi în binele și folosul dvoastră, tot despre vite, pentru că ca plugari, aveți mult folos și mult ajutor de ele. Fără vite bune, n'ați putea face nici o mișcare, ele vă dau îmbrăcăminte și hrana, ele vă umplu casa de toate bunătățile.

A fost o vreme, când vitele noastre erau vestite de bune și căutate în toate părțile, iară azi dacă voiește cineva să aibă la ușă o vacă bună, o păreche de boi buni, ori niște cai frumoși, trebuie să umble mult până găsește și apoi îi cumpără cu bani mulți. Pricina care ne-a adus aici, nu este alta decât, că am pus puțin preț pe îngrijirea vitelor noastre.

Dacă o sămânță de grâu se samănă mai mulți ani în rând pe acelaș loc, fără să i-se mai dea vre-o îngrijire, ajunge peste 4—5 ani niște grâu secară, ușor și fără preț.

Femeia, când pune ouăle la cloșcă, alege dintr'un coș 15—20 ouă, pe cele mai bune, ca să nu iasă stricate ori ca să nu aibă niște pui prăpădiți la început.

Tot așa stă lucrul și cu vitele noastre. N'am ținut nici o soțoteală la alegerea vitelor de prăsilă și nu le-am îngrijit, și de aceea au ajuns așa de pipernicite. Atunci aveam pământ mult, azi însă, când pământul se împarte cu palma, trebuie să ne îmbunătățim și neamul de vite, căci altfel mergem spre peire. Leacul este în mâna noastră și nu se cere mai mult, decât mai multă băgare de seamă și prea puțină cheltuială, ca să ajungem în scurtă vreme să avem iar vitele vestite din trecut. Alte popoară din țara noastră și îndosebi germanii, cari locuiesc prin salele vecine, sunt cu deosebită băgare de seamă la alegerea vitelor de

prăsilă, aduc tauri de rasă nobilă și îi încrucișează cu vitele lor. Azi aceștia au ajuns să aibă în bățatura lor cai, boi ca munții și vaci, cari le umplu suștarul. Cum credeți, că a putut face acești oameni un neam de vite așa de bun? Prin nimic alta, decât, că au ales pentru prăsilă vitele cele mai frumoase și le-a îngrijit bine.

Tot asemenea puteți face și d-voastră. Să alegeți pentru prăsilă vitele cele mai bine făcute și mai sănătoase; iar ca tauri, armăsari, berbeci ori vieri, să lăsați pe cei frumoși și nu oricum se vor întâmplă. Numai împerechind animale alese vom ajunge, ca din an în an să ne îmbunătățim neamul de vite. Dacă nu aveți tauri, ori armăsari, de neam bun, puteți lesne da fiecare 50 de bani, ori o coroană, și cu suma adunată se poate cumpăra unul destul de frumos, și după ce apucați prăsilă, puteți să-l vindeți și vă luați banii înapoi. Ș'apoi numai atâta încă nu e destul.

Mulți dintre d-voastră cumpără vite frumoase din alte părți, dar după ce le țin câteva luni, ele ajung așa de rău, că nu le mai cunoști. Cauza nu este alta, decât, că au fost rău îngrijite. De aceea nu este destul să alegeți vite bune pentru prăsilă, ci trebuie să le și îngrijiți bine, fiindcă altfel n'ați făcut nimic.

Nu este bine să se dea vitele la pășune prin locuri mlăștinoase, nici în timpul când iarba este plină de rouă, nici când vitele sunt tare flămânde și mai ales la întreg, fiindcă atunci se îmbolnăvesc de gălbează, de ficat, de plămâni, de splină și de multe alte boale.

În timpul verii, când căldura este prea mare, nu este bine să se lase vitele în soare, ci să le ducem la umbră unde-va. Vara este bine să pască vitele pe câmp, iar iarna trebuie ținute în grajd, apărate la vreme, țeselate și să aibă așternut. Nu trebuie să lăsăm vitele să bea apă din belți, fiindcă se îmbolnăvesc.

Când vom îngriji bine de vite, atunci nu numai, că vom avea cea mai mare mulțumire în suflet, văzând curtea plină de boi ca munții, cai ca smei, vaci lăptoase și

scroafă cu o turmă de purcei după ea, dar și foloasele ce vom trage vor fi cu mult mai mari decât astăzi. Omului îi e drag să meargă la câmp cu o vită bună, fiindcă știe, că isprăvește lucrul curând și bine, pe când cu niște vite rele își face mai mult păcate și carul rămâne încărcat pe loc.

Un om cu boi buni ară într'o zi cât altul cu niște vite rele în trei zile. Și apoi ce arătură? Că vara holda lui se cunoaște de departe, pe când celui ce a sgâriat pământul este plină de bălării. Toamna adună în arman gunoaie și în hambar pleavă.

O păreche de boi buni se vând când îi scoatem la târg cu 5—6 sute de coroane, pe când doi rai, abia 100—120 coroane. Alt folos mai mare ce putem avea dela vitele de casă este laptele.

Fiindcă veni vorba aci de lapte, vă voi spune cum trebuie să fie o vacă bună de lapte, ca să știți cum s'o alegeți.

Nu toate vacile sunt bune pentru lapte, căci ați văzut pe cele mai multe din ele slabe, pipernicite, stând primăvara pe lângă gard ca să se încălzească la soare; iar dacă fată un vițel, acesta nu e mai mare decât un miel, și vaca nici pentru acela n'are lapte deajuns și bun, niște lapte subțirel albastrui, așa, că vițelul de mic apucă rău și așa merge până se face mare, dacă nu moare.

O vacă bună de lapte trebuie să fie blândă, să aibă corpul mic, cornele mici, ascuțite și lucioase, pieptul larg, șira spinării dreaptă, șalele largi, ugerul mare, moale și ieșit afară mai mult spre pânțece, țitele mari și moi, vâna de pe pânțece, ca și acelea de pe țățe, să fie mai groase, ochii ieșiți puțin afară și să aibă o căutătură blândă. La vacile bune de lapte, părul începând dela uger în sus este în răspar, așa, că formează sub coadă o pată pe care străinii o numesc oglinda laptelui.

Vacile trebuie date la tauri când le-a venit căldura, căci astfel ele își pierd pofta de mâncare, sunt neliniștite,

slăbesc și umblă singure după taur. Este bine, ca vacile gonite să se dea la o parte de celelalte, fiindcă sunt tauri cari gonesc numai unele vaci, iar pe altele nu. Vaca ține sarcina 9 luni. În acest timp este bine, ca ea să fie ferită de răceală, de lovituri, de umezeală și de căldură prea mare. Coșarul de asemenea să-i fie curat și bine aerisit; iar așternutul să fie mai gros ca la celelalte vite. După ce a fătat, vițelul se presară cu tărățe și se dă vacii să-l lingă, apoi îl punem să sugă, iar laptele rămas, se mulge și se dă vacii, ca să-l bea, fiindcă acela este un lapte stătut în uger și nu e bun pentru mâncare. Timpul cel mai bun pentru fătat este luna martie și aprilie. Vițelul se lasă la vacă ca să sugă 3—6 luni, apoi se poate întărcă. După ce s'a întărcat, i-se dă să mănânce tărățe amestecate cu cartofi fierți, apoi fân și otavă.

Dacă vaca este bine îngrijită și hrănită în deajuns, atunci poate să dea pe an până la 800 litri de lapte, căci se știe, că laptele se face din ceea ce ea mănâncă. Sunt vaci străine, cari pot da până la 3600 litri de lapte pe an.

Hrana bună pentru o vacă de lapte este orzul, ovăsul, porumbul, apoi fânul bun, mazăricea, paie de meiu, apoi la urmă cele de grâu, orz și ovăș; dar acestea din urmă trebuie să fie tocate. Vara este bine, ca vacile de lapte să pască iarba la câmp și mai ales pe locurile cari au fost îngrășate.

Iarna vacile se țin într'un grajd bine făcut, să aibă așternut bun, lumină, curățenie, să li-se dea mâncare bună și deajuns, să fie țeselate regulat și adăpate la vreme. Să se socotească cam 10—12 kgr. de fân bun pe zi și 2 kgr. de tărățe. Lucerna și trifoiul încă sunt bune, numai să li-se dea câte puțin la început. Rădăcini de sfeclă, morcovi, postărnaci și napi porcești încă sunt nutrețuri bune, cari sporesc laptele și îl fac bun. Cartofii fierți încă sunt buni.

Apa, care se dă vacilor de lapte ca și tuturor celorlalte animale, trebuie să fie curată; iar cea de fântână

este bine ca să o punem mai întâiu într'un uluc afară, ca să se aerizeze. Nu este bine să lăsăm vacile să bea apă din belți, de pe drum, fiindcă se îmbolnăvesc.

Sarea este bună pentru animale, căci le face să mănânce mai cu poftă și să bea apă mai bine; ea le ferește în acelaș timp de multe boale.

Mulsul vacilor să se facă totdeauna dimineața și seara. Femeia care mulge vaca să fie curată pe mâni și să mulgă repede. Trebuie să mângâie vaca, să o scarpine pe deșerturi și apoi să se așeze la muls. În acest timp nu trebuie să vorbească. Laptele se mulge tot din uger, căci s'a aflat, că laptele din urmă are de două ori mai multă smântână decât cel dintâi, și apoi laptele rămas în uger se trece îndărăt în trupul vacii.

Acestea au fost sfaturile ce am avut să vă dau azi, iubiți săteni. Dumnezeu să vă ajute, ca și aceste puține sfaturi, ce v'am dat azi, să fie spre binele și folosul d-v.

INFORMAȚIUNI

În zilele inspectorului Varjassy Árpád. Luni în 4 iulie n. a. c. s'a ținut a XL-a adunare generală a reuniunii învățătoresți „Arad-vidéki tanító egyesület“, în sala festivă dela magistrat în în Arad. Cu aceasta ocaziune, inspectorul regesc al comitatului Arad, Mag. Sa Domnul inspector Varjassy Árpád, consilier regesc, care — pentru ținuta sa corectă și imparțială — se bucură de o încredere și stimă generală în comitat, a fost sărbătorit în mod deosebit, din incidentul activității sale de un pătrar de secol. La aceasta festivitate a fost reprezentati oficios: Înaltul ministeriu de culte și instrucțiune publică, precum și municipiul comitatens, prin protonotarul comitatului Schill József; episcopatul romano-catholic din dieceza Cenadului, prin Ilustr. Sa dl Kristovcsák I. canonic; episcopatul gr.-or. român din dieceza Aradului, prin M. Sa dl Vasilie Goldiș, secretar consistorial; municipiul orășanesc, prin dl primar Varjassy Lajos, fratele jubilarului; scaunele școlare de stat prin R. dn Rasco Sándor, protopop romano-cath. în Gyorok; comitetul regnicolar a reuniunilor învățătoresți, din Budapesta, prin

prezidentul Moussog Géza. Dintre ai noștri am văzut prezenți pe Preacuvioșia Sa dl Roman Ciorogar, director seminarial, dl Nicolae Mihulin, profesor preparandial, apoi dnii învățători: Aurel Micloși, Arad, Stefan Roja, Petru Russu, Efrem Hedeșan din Pecica, G. Stoian din Pauliș, Savu Mihuța și Savu Bugariu din Micălaca, Georgiu Mihuța, Gyorok, Simeon Crăciunescu, Simon Bârlea, Șoi-moș, Vasiliu Iliș Cuvin, Trifon Dascal Cladova, Gheorghe Pleș Bârzava, Simeon Neamțu Giulița, Grigorie Farcaș Bătuța, Pavel Stana Șimand, Petru Costin, A. Muntean Musca, Tomuța, Ioan Hui și Sava Crișan, Șiria, Ioan Mladin, Comlăuș și alții. Reuniunea noastră a fost reprezentată oficios, prin prezidentul Iosif Moldovan și secretarul general Dimitrie Popovicu, ambii învățători în Arad. Șirul discursurilor de bineventare s'a deschis prin salutarea foarte călduroasă a prezidentului reuniunii „Arad-vidéki tanító egyesület“ dl Kovács Vince, revizor al școalelor comunale din Arad, care a arătat cu date pozitive avântul îmbucurător ce l-a luat învățământul poporal din comitatul Aradului, în decursul celor 25 de ani, de când stă în fruntea școalelor M. Sa dl inspector Varjassy, arădicând numărul școalelor dela 249 la 285 și a învățătorilor dela 320 la 526. Dintre aceste, școale de stat a fost la venirea sa 3, acum sunt 69 cu 226 învățători. Deși noi nu putem atribui asemenea merite Mag. Sale dlui inspector Varjassy Árpád, de oarece școalele noastre de atunci încoaci a scăzut dela 229 la 191, iar numărul învățătorilor dela 281 la 269, prezidiul reuniunii noastre, din însărcinarea comitetului, totuși s'a aflat îndemnat a se alia reuniunii surorii „Arad-vidéki tanító egyesület“, întru sărbătorirea și felicitarea acestui merituos bărbat de școală, apreciând într'insul pe inspectorul devotat cauzei învățământului, drept și nepreocupat; adevărat părinte povățuitor, care în tot locul și întotdeauna a lăudat devotamentul învățătorilor dela școalele noastre confesionale, zbiciuind cu asprime, numai foarte rar, acolo unde nu se putea altcum. Prezidentul reuniunii noastre a și dat expresiune vădită acestora, în discursul său de salutare, pe carele îl și publicăm în următoarele:

Prea stîmătă adunare iubilară.

Iubiților colegi!

Cu bucurie am așteptat prilejul acesta, ca să putem saluta frățește sora noastră reuniune „Arad-vidéki tanító egyesület“ la a XL-a adunare a sa.

Vă salut dlor colegi iubilanți, în numele și în reprezentanța Reuniunii învățătorilor români dela școalele conf. gr.-or. române din protopopiatele arădane I—VII.

Am venit să sărbătorim împreună, pentrucă ne leagă interese comune de tot ce distingeți prin dragostea Dvoastră în aceasta adunare festivă. Simțim în comun bucuria zilei de azi, dlor colegi, pentrucă activitatea de 40 de ani a reuniunii Dvoastră a servit cauzele comune ale învățatorimei și rezultatele ajunse servesc și interesele noastre. Consimțământul și bucuria comună, de azi, au însă un izvor și mai important și acesta este, simțământul de recunoștință izvorit din activitatea dezvoltată cu multă precauțiune și cunoștință de cauză, în decurs de 25 ani, de prețuitul nostru inspector M. Sa dl consilier regesc Varjassy Árpád.

Magnifice dle! Iubite dle inspector!

Cunoaștem nobilele simțeminte și alesele Dvoastră calități; ne cunoaștem pe noi înșine și modestele noastre aptitudini; cunoaștem districtul revizoratului Dvoastră și timpul activității dezvoltate, dimpreună cu vitrigitățile aceloră; cunoaștem împrejurările modeste de acum 25 ani și stările mai dezvoltate de azi și suntem de convingerea: că importanta misiune împreună cu aleasa Dv. chemare, nime altul n'ar fi putut-o rezolvă, spre mulțămirea generală a obștei, cu atâta rezultat și succes vădit.

Ne-am prezentat în numele învățătorilor dela școalele confesionale gr. or. române, aparținătoare revizoratului, să dovedim că întreaga obște, dar în deosebi învățatorimea din comitat — fără deosebire — privește cu dragoste trecutul de 25 de ani al activității Dvoastră, și este recunoscătoare pentru considerațiunile ce i-le-ați păstrat și atențiunea de care o a-ți învrednicit.

Și oare cum am putea să dăm expresiune deamnă recunoștinței noastre, pentru dragostea părintească ce a produs sântăminte alese în inimile noastre, și cu ce să rebonificăm binevoitoarele Dvoastre povețe întru cultivarea devotamentului nostru și îndemnul spre a potență rezultatele modestelor noastre prestațiuni?

Primiți, pentru toate aceste, Magnifice, tezaurul nostru cel mai scump, recunoștința și stima ce vi-o păstrăm, precum și cea mai bună mulțumită și recunoștință izvorită din curatele noastre inimi.

Mulțumind reuniunii surori și vrednicilor ei conducători, pentru ocaziunea dată, implorăm, asupra mănoasei sale activități, ce se apropie de un jumătate secol, darul lui Dumnezeu, pe care îl rugăm totodată, să Vă țină Magnifice dle inspector spre binele și prosperarea învățământului și spre bucuria noastră, încă mulți fericiți ani!

Atențiunea reuniunii noastre a făcut bună impresie asupra Magn. Sale și a publicului prezent, iar discursul de salutațiune a fost primit cu aplauze însuflețite.

Spre eternizarea acestui rar eveniment, învățătorimea recunoșcătoare a înființat la convictul reuniunii, cu suma de 4000 cor., un fond, sub numirea de fondul Varjassy Árpád, din a căror interese se va susține în convict - anualmintre fiul unui învățător din comitat, aflător la studii în Arad. Fondul înființat din contribuiriile tuturor învățătorilor, este interconfesional. Actul fundațional, care s'a subscris și de prezidentul reuniunii noastre, s'a predat iubilantului în prezența adunării generale.

O sută de mii pentru școala de fete din Arad. Inimă mare, suflet ales și nobil, numai un om cu adevărat mare și distins poate avea. Bunul român, și marele promovător al culturii noastre românești, dl *Vasile Stroescu*, iarăși ne-a vorbit! Și ne-a vorbit, ca totdeauna de când fericiți suntem a-l cunoaște, prin *fapte*. Una sută de mii coroane, zi: una sută mii de coroane a dăruit acum decurând și pentru zidirea școlii românești de fete din Arad. Toată lumea, tot omul de bine, stă uimit în fața unui suflet atât de ales și nobil; în fața unei personalități cu adevărat mare și atât de adânc înțelegătoare a vremurilor mari și grele prin cari trece astăzi *cultura neamului nostru românesc!* „Scrieți băieți orice, numai scrieți!“ a zis odinioară, în însuflețirea sa pentru tot ce înseamnă cultură românească, un distins și ales fiu al neamului nostru! Precum *odinioară* acela, așa ne zice nouă, *cestor de azi*, marele: Vasile Stroescu, premergându-ne întotdeauna prin fapte: dați frați români ori cât, *dar dați*, pentru cultura neamului, pentru cultura *voastră* românească, căci zile mari și grele străbate această cultură astăzi! Glas nobil, glas de profet este și trebuie să fie acest glas pentru noi toți românii astăzi mai mult ca nici odată! Căci, dacă e să ne ridicăm, ori să cădem, apoi ne vom putea ridica numai și numai prin școală și iarăși, dacă e să cădem, vom putea cădea numai și numai în lipsa acesteia. Deci deviza să ne fie astăzi: *totul pentru școala și cultura noastră specifică românească.*

Comisari de examene. Venerabilul Consistor a exmis ca comisari de examene pentru anul acesta pe următorii învățători:

Protopopiatul Arad: Iosif Moldovan, Chișineu: Dimitrie Popoviciu, Șiria: Dimitrie Boariu, Boroșineu: Ioan Crișan, Buteni: Petru Baran, Halmagiu: Dimitrie Olariu, Radna: Ioan Furdian, Lipova: Nicolae Nicorescu, Belinț: Antoniu Sirca, Timișoara: Petru Vancu și Banat-Comloș: Gheorghe Pleș.

Conferință învățătorească. Marți, la 8/21 iunie, a. c. s'au ținut conferința de primăvară învățătorii din tractul ppsc Buteni, în

romantica comună Moneasa. Conferința a fost foarte bine cercetată. Prezenți 34 învățători. Fiind tot pe atunci convocată și conferința didactică, de față au fost și mai mulți domni preoți, în frunte cu O. D. Iuliu Bodea adm. ppsc, și comisarul consistorial dl Coriolan Mursa. Apoi am fost onorați și de o cunună frumoasă de dame și d-șoare.

Învățătorii s'au achitat cu deinătate de datorița lor și cu multă abnegațiune. Erau 4 ore d. a. și trecuse de mult timpul prânzului și totuși învățătorii cu paciență asistau la ședință, mulțămindu-se deocamdată cu hrană spirituală.

S'au prezentat 4 lucrări didactice, dintre cari, din cauza scurtămei timpului, s'au pertractat numai 2, și anume: „Experiența ca cea mai bună școală“, dis. de L. Dublea, și „Reflexiuni asupra metodului fonomimic“ de G. Bama. Ambele au fost ascultate cu interes, lăudând zelul autorilor, iar celelalte s'au amânat pentru conferința de toamnă.

S'a adus hotărîre, să se inactiveze dintre învățătorii tractului un cor, care la orice ocaziuni obveninde, să fie disponibil.

După terminarea conferinței, ne-am întrunit la frumoasele băi din loc, unde s'a încins o veselie, ca între adevărați frați.

Ancheta consistorului mitropolitan pentru compunerea planului de învățământ. P. C. Sa dl protosincol director seminarial Roman Ciorogar, ca comisar al consistorului mitropolitan și președinte al anchetei, a convocat ancheta pe joi în 14 iulie a. c. la ședință, pentru a se ocupa din nou cu planul de învățământ retrimis de guvern. Ancheta constă din următorii membrii: Dr. Ioan Stroia protopopol Sibiiului, Lazar Tritean asesor referent școlar al consistorului din Sibiiu și Candid Popa învățător al școlii de aplicație dela pedagogia din Sibiiu; Dr. Iosif Olariu protosincol, director semin., N. Sânjoan prof. preparandial Caransebeș și P. Bandu învățător în Reșița; Dr. Petru Pipoș profesor preparandial, Iosif Moldovan director școlar Arad și Iuliu Groșorean învățător în Galșa. Ocupându-se ancheta acum și de o instrucție specială a planului, a fost completată cu domnii profesori preparandiali Vasiliu Micula, Nicolau Mihulin, Trifon Lugojan și învățătorul Dimitrie Popoviciu din Arad.

Aviz! Anunțăm On. cetitori, că din cauza grevei tipografilor din Arad, am fost necesați a întârziă cu tipărirea foii. Regretând incidentul, cerem scuze On. noștrii cetitori pentru întârziere!

Favor de călătorie pentru învățătorii confesionali. Consiliul de ministri prin un concluz adus în ședința dela 16 aprilie a. c. a votat și învățătorilor confesionali favorul de călătorie cu jumătate prețul pe toate liniile statului. Acest favor, de care au usat până aici numai învățătorii aplicați la școlile statului, și-l pot

asigură acum și învățătorii confesionali, cari vor adresa direcțiunii căilor ferate de stat, până la finea lunii iulie a. c., rugare de cuprinsul următor :

Tekintetes -

Magyar Kir. Államvasutak Igazgatóságának

Budapesten.

Félarú jegy váltására jogosító arcképes igazolványért vagyok bátor folyamodni, mely célra arcképemet, a kir. tanfelügyelőség igazolványát és két darab 1-1 koronás postabélyeget mellékelek jelen kéresemhez.

..... 1910 július hó ..... N. N.
tanító.

După cum se vede, la aceasta rugare fiecare învățător trebuie să adnexeze :

- a) o fotografie provăzută cu subscrierea sa;
- b) un certificat dela inspectorul regesc, prin care se dovedește, că este învățător ordinar, a depus jurământul de stat și e membru al fondului de pensiune regnicolar;
- c) două timbre de câte 1 cor. (postale);

Certificatul învățătoresc și-l pregătește fiecare învățător așa :

Hogy N. N. tanító rendszeresített tanítói állásban tényleg működik, a hivatalos esküt letette és a nyugdíj intézetnek tagja, bizonyítom.

..... 1910 .....

..... kir. tanfelügyelő.

Acest certificat apoi îl prezintă spre subscriere inspectorului regesc.

La școalele cu mai mulți învățători, directorul școlar cuprinde într-o consemnare pe toți învățătorii și aceea o prezintă dlui inspector pentru subscriere. Asemenea și rugarea către direcțiunea căilor ferate o face pentru toți învățătorii împreună.

Solviri. Taxe de membrii : Pavel Dirlea, Iuliana Dirlea, Petru Vanc, Petru Balint, Iuliana Nastici, Ioan Mladin, Iuliu Groșorean, Protasie Givulescu, Traian Fridrich, Efrem Țigu, N. Tomuța, Nicolae Dima, Solomon Giurcoane, Traian Givulescu, Petru Binchici, George Pleș, câte 2 cor. Alexandru Terebenț 4 cor. și Simeon Bârlea 1 cor. *Organ :* P. Dirlea, Iuliana Dirlea, I. Crișan câte 5 cor., Dimitrie Simea 10 cor., Iuliana Nastici, Ioan Mladin, Iuliu Groșorean, Nicolae Dima, Nicodim Neagota, câte 5 cor., Iosif Stanca 10 cor. *T. Ceantea :* Protasie Givulescu, Solomon Giurcoane, G. Pleș, câte 2 cor., George Stoian 1 cor.

Tiparul Tipogrefiei diecezane gr.-or. rom. din Arad.